

دفاع از ترجمه*

دکتر محمدحسین جوام
دانشگاه تبریز

در این مقاله نمی‌خواهیم روش‌های متعدد ترجمه را توصیف کنیم؛ هدف ما معرفی فنون ترجمه نیست و به مشکلات و موانع زبانی که مترجم به هنگام ترجمه با آنها روبروست نمی‌پردازیم. آنچه در این مقاله مد نظر خواهد بود توصیف اجمالی ارزش‌های ترجمه است.

۱- ترجمه عامل برقراری روابط فرهنگی

ترجمه عبارت است از انتقال متنی یا کلامی (کتبی یا شفاهی) از فرهنگ مبدأ به فرهنگ مقصد، یا از یک نظام فرهنگی به نظام فرهنگی دیگر. پس هر ترجمه روابطی بین نظام‌های فرهنگی دارای زبان متفاوت ایجاد می‌کند. اما آنچه که در اینجا مهم است طبیعت روابطی است که بین این نظام‌های ارتباطی برقرار می‌شود؛ برای مطالعه‌ی این عامل مهم بایستی عوامل دیگری را نیز شناخت. از جمله: مترجم کیست و در چه موقعیتی قرار دارد؟ در چه زمانی ترجمه عملی شده یا می‌شود؟ در چه مکانی یعنی از کدام فرهنگ به کدام فرهنگ ترجمه تحقق می‌یابد؟ والی آخر... در ترجمه اصل زمان و اصل مکان هر دو روند ارتباط و رابطه‌ی بین نظام‌های ارتباطی را متحول می‌سازند. با توجه به اینکه هر فرهنگی، هر زبانی، بالاخص هر متنی دارای ویژگی خاصی است و در هر فرهنگ قراردادهای اجتماعی خاصی حاکم است عمل ترجمه بسیار مشکل به نظر می‌آید. اما ترجمه تنها گفتگوی روشنفکرانه بین فرهنگ‌هاست. ما در هر موقعیتی قرار بگیریم وقتی با فرهنگ دیگری سروکار داریم؛ مسلماً خود به خود با ترجمه سروکار داریم یعنی یا مستقیماً خودمان ترجمه می‌کنیم یا در برابر متنی هستیم که پیشاپیش ترجمه شده و به زبان بومی در اختیار ما گذشته شده است. در واقع ترجمه‌های انجام شده عامل گفتگوهایی است که مابین نظام‌های فرهنگی مختلف صورت گرفته است.

۲- ترجمه عامل شناخت خود و شناخت دیگری

در روند ترجمه، دانش بشری از فرهنگی به فرهنگ دیگر انتقال یافته و روابط قوی و مستمر بین فرهنگ‌ها برقرار می‌شود. ترجمه عامل اصلی و مؤثر در شناخت "دیگری" است. هر متنی یا هر کلامی که

* از نامه نویسنده به سردبیر... بی‌تردید ارزش و جایگاه ترجمه برای شما و اهل نظر پوشیده نیست ولی متأسفانه در جامعه‌ی ما ترجمه هنوز جایگاه خود را پیدا نکرده بطوری که در آئین‌نامه‌های ارتقای اساتید، ترجمه جزو کارهای خدماتی تلقی می‌شود نه جزو کارهای پژوهشی. البته بنده با ترجمه محض مخالفم ولی ترجمه از ضرورت و اهمیت خاصی برخوردار است...

ترجمه می‌شود شبیه قطره‌ای است که به دریا اضافه می‌شود؛ هر ترجمه‌ای که صورت می‌گیرد در فرهنگ مبدأ مخاطب‌هایی دارد و به مدد این ترجمه است که مخاطب‌های فرهنگ مقصد به شناخت فرهنگ مبدأ نایل می‌شوند. پس شناخت دیگری به وسیله‌ی ترجمه میسر می‌گردد و فرهنگ مقصد افکار، نظریه‌ها، ایدئولوژی و تکنولوژی فرهنگ مبدأ را اخذ کرده و با تحلیل آن خود را غنی‌تر می‌سازد.

نه تنها ترجمه، "دیگری" را به ما می‌شناساند بلکه این شناخت غیر موجب می‌شود که فرهنگ مقصد به بازنگری خود پرداخته و احیاناً در تحوّل خود اقدام نماید. بنابراین ترجمه میانجی نظام‌های فرهنگی است و کشف دیگری و تجربه‌ی افکار بیگانه به مدد ترجمه عملی می‌شود و مترجم در این میان همواره یک واسطه‌ی زبانی و فرهنگی است.

۳- ترجمه عامل خلاقیت‌ها و عامل مطالعات تطبیقی

آنچه ترجمه می‌شود بالقوه می‌تواند منشأ خلاقیت‌ها^۱ و ابداعات متفاوتی در فرهنگ مقصد باشد. مثلاً در زمینه‌ی علوم و فنون هر متنی که ترجمه می‌شود جنبه‌ای از دانش و تکنولوژی را وارد کشور می‌کند؛ این دانش و تکنولوژی می‌تواند منشأ ابداعات، تحولات و نوآوری‌های دیگری در کشور باشد. یا اگر قلمرو ادبیات را در نظر بگیریم می‌توان گفت که هر متن ادبی که ترجمه می‌شود در فرهنگ مقصد خواننده شده و منشأ نوآوری‌های ادبی می‌گردد. بنابراین عکس‌العمل فرهنگ مقصد در برابر توسعه تکنولوژی و ورود ادب و هنر بیگانه از طریق ترجمه قابل تأمل می‌باشد.

یکی از فواید ترجمه این است که امکان مطالعات تطبیقی را در تمام زمینه‌ها فراهم می‌سازد. امروزه مطالعات تطبیقی بسیاری در عرصه‌ی ادبیات، فلسفه، حقوق، جامعه‌شناسی و غیره صورت می‌گیرد. لازمه مطالعه‌ی تطبیقی این است که محقق با دو فرهنگ، دو زبان و دو تفکر مورد مقایسه آشنایی کافی داشته باشد و این کار مسلماً بدون آشنایی به زبان خارجه و بدون ترجمه میسر نخواهد بود. مطالعات تطبیقی بین فرهنگ‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد. مثلاً امروزه ادبیات تطبیقی روابط ادبی حاکم بین ملل مختلف را که اکثراً از طریق ترجمه با هم در ارتباط قرار می‌گیرند مورد مطالعه قرار می‌دهد. در مطالعات تطبیقی با تشابهات و تفاوت‌ها سروکار داریم. شناخت این تشابهات و تفاوت‌ها اکثراً به مدد ترجمه یا با مطالعه‌ی ترجمه‌های چاپ شده میسر می‌گردد. با مطالعه تطبیقی دو فرهنگ می‌توانیم میزان تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متقابل دو فرهنگ را بررسی کنیم.

۴- ترجمه، عامل غنی‌سازی زبان

ترجمه بازآفرینی متن مبدأ است و کار اصلی مترجم یافتن بهترین معادل‌ها برای کلمات،

۱- در فرهنگ پسا مدرن خلاقیت‌ها جنبه‌ی تلفیقی دارند. این نظریه که متون همواره در ارتباطند و در جریان بازیافت قرار دارند کاملاً می‌تواند شامل حال رسالتی باشد که ترجمه آن را عملی می‌سازد. یعنی جریان بازیافت نه تنها در داخل یک فرهنگ تحقق می‌یابد بلکه در میان فرهنگ‌ها نیز از طریق ترجمه عملی می‌شود.

اصطلاحات و تعبیرات متن مبدأ می باشد. یکی از راه‌هایی که زبان غنی می شود این است که زبان‌ها فرهنگ‌ها از طریق ترجمه در برابر هم قرار بگیرند و اینجاست که ارزش ترجمه معلوم می شود. ترجمه سرچشمه‌ی حیات بخش فرهنگ و زبان هر جامعه است زیرا که فرهنگ‌ها را غنی تر می سازد، آنها را در برابر هم قرار می دهد، زمینه‌ی مطالعات بین فرهنگی را فراهم می سازد و مترجم با انتخاب مناسب واژه‌ها و اصطلاحات در جریان ترجمه عامل مؤثری در رشد و توسعه‌ی همه‌جانبه زبان خودی می شود.

قابل توجه متقاضیان اشتراک مترجم

با احتساب هزینه پستی، حق اشتراک بابت چهار شماره (هر جلد ۷۰۰ تومان) ۳۰۰۰ تومان است. متقاضیان فرم زیر را با خطی خوانا پر کنند و همراه با اصل حواله بانکی به نشانی مجله ارسال فرمایند.

این جانب که مشترک قبلی (با شماره اشتراک)/ متقاضی جدید هستم
با نشانی
کدپستی با ارسال حواله بانکی به مبلغ ۳۰۰۰ تومان به حساب ۵۱۰۵۶ بانک ملی ایران، شعبه
خیابان دانشگاه مشهد متقاضی اشتراک مترجم می باشم. از شماره ارسال نمایید.

توجه: مشترکین دانشجویان تخفیف ویژه برخوردارند؛ فتوکپی کارت دانشجویی را به فرم اشتراک پیوست
نمایند و فقط مبلغ ۲۵۰۰ تومان به حساب مجله واریز کنند.

شماره‌های پیشین موجود

دوره سال اول [شماره‌های ۱-۴] (۷۰۰ تومان)، دوره سال دوم [۵-۸] (۸۰۰ تومان)،
و شماره‌های ۲۰، [۲۱-۲۲]، [۲۳-۲۴]، ۲۵، و ۲۶ (هر کدام ۳۰۰ تومان)،
و ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰ و ۳۱ (هر کدام ۴۰۰ تومان)، و ۳۳ و ۳۴ (۵۰۰ تومان) و ۳۵ (۷۰۰ تومان).
مبلغ تومان بابت شماره‌های واریزگردید.

نشانی: مشهد. صندوق پستی ۶۹۷ ۹۱۷۳۵ فصلنامه مترجم